

Høgskolen i **Hedmark**

LUNA

Lars-Magnus Stakston

Bacheloroppgave

Forebygging av mobbing i en klasse

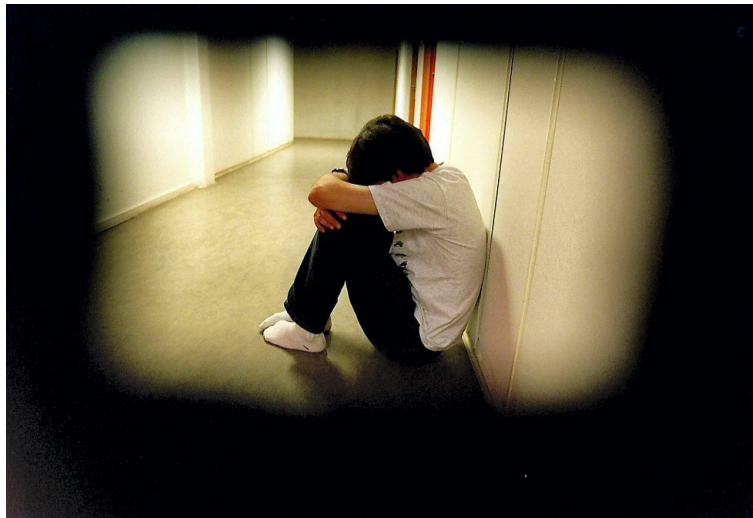
Prevention of bullying in the classroom

Grunnskolelærerutdanning 1-7

2014

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

*”Det er ikke fint i det hele tatt å mobbe hverandre,
livet skal være fint og ikke tankesvart...”*

(Sitat fra elevintervju)

"Det er bedre å forebygge enn å reparere"

"Det daglige arbeidet sammen med elevene er det viktigste"

(Sitat fra lærerintervju)

Norsk sammendrag

Tittel: Forebygging av mobbing i en klasse

Forfatter: Lars-Magnus Stakston

År: 2014

Sider : 43

Emneord: Mobbing, forebygging, daglig arbeid, tillit, relasjoner, verdier,

Sammendrag:

Hovedpoenget i denne oppgaven er at det er bedre å forebygge enn å reparere, derfor kan det gi gode resultater å integrere forebygging av mobbing i det daglige arbeidet blant elevene. Læreren bør opparbeide seg tillit i klassen og bygger relasjoner til elevene og elevene seg imellom. Dette gjør læreren ved å vise at han/hun ser elevene, uansett væremåte og personlighet. Det er fint å lære elever på tidlig skolealder verdier som medfølelse og empati, samt arbeid med å respektere forskjeller.

Mobbing engasjerer elever. Det er grunn til å tro at hyppigheten av temaet ”mobbing” i skolen kan være for lav, og at det burde vært prioritert mer plass i undervisningen.

Mobbing er et alvorlig tema som må forfølges videre.

Engelsk sammendrag

Title: Prevention of bullying in the classroom

Author: Lars-Magnus Stakston

Year: 2014

Pages: 43

Keyword: Bullying, preventing, daily work, trust, relations, values.

Summary: The main point of this work is that it is better to prevent than repair the damages from bullying. Good results can be given if the preventing of bullying gets more included in the daily work among the students.

To have trust in the teacher and a good relation to both him/her and the classmates is important for the students. The teacher can contribute to this by showing that he/she sees the students, no matter behaviour and personality. By learning student's compassion and sympathy as well as working towards respecting differences, you will contribute to prevent bullying.

Bullying engages students. There is reason to believe that bullying is a topic that is not present enough, and it should have a higher priority in the school.

Bullying is a serious subject that must be pursued further.

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	4
ENGELSK SAMMENDRAG	5
INNHold	6
A. FORORD	8
B. OVERSIKT OVER BILDER, FIGURER OG TABELLER.....	9
1. INNLEDNING	10
1.1 BAKGRUNN FOR VALGT TEMA, KORT BESKRIVELSE AV FAGOMRÅDET OG PROBLEMSTILLING	10
1.2 AKTUALISERING AV TEMATIKKEN	11
1.3 OPPBYGNING.....	12
2. METODE	13
2.1 BESKRIVELSE AV METODE – KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU	13
2.2 UTVALG AV INFORMANTER.....	14
2.3 UNDERSØKELSENS SETTING OG BESKRIVELSE AV DATAINNSAMLINGSPROSESSEN	14
2.4 VALIDITET I FORHOLD TIL DATAINNSAMLINGEN	14
2.5 ETISK DRØFTING	15
3. TEORI.....	16
3.1 HVA ER MOBBING?.....	16
3.1.1 <i>Dan Olweus</i>	16
3.1.2 <i>Peter-Paul Heinemann</i>	17
3.1.3 <i>Mobbere</i>	18
3.1.4 <i>Mobbeofre</i>	19
3.2 PEDAGOGISK TEORI OM FOREBYGGING AV MOBBING I EN KLASSE	20
3.2.1 <i>Antimobbeprogrammer</i>	20
3.2.2 <i>Lærerarbeid mot mobbing</i>	22
4. PRESENTASJON AV FUNN.....	25
4.1 BASERT PÅ ELEVINTERVJU	25
4.2 BASERT PÅ LÆRERINTERVJU	26
5. DRØFTING OG ANALYSEDEL.....	28

5.1	ELEVINTERVJU I FORHOLD TIL TEORI	28
5.2	LÆRERINTERVJU I FORHOLD TIL TEORI.....	29
6.	KONKLUSJON.....	31
7.	LITTERATURLISTE	32
8.	VEDLEGG	34
8.1	LÆRERINTERVJU	34
8.2	ELEVINTERVJU	37
8.3	PERSONLIG HISTORIE.....	40

A. Forord

Arbeidet med denne bacheloroppgaven har vært en nyttig, interessant og spennende opplevelse. Jeg har opplevd at selv om det er mye arbeid, så gir det en enorm motivasjon å jobbe med et tema man brenner for. Jeg føler at det har vært en styrke å kunne bruke meg selv i denne oppgaven. Jeg føler også at jeg har lært mye og at jeg kommer til å møte lærerhverdagen på en helt annen måte etter å ha jobbet med denne oppgaven. Det har vært en veldig lærerik prosess.

Jeg vil takke Thor-André Skrefsrud for en god og konkret veiledning som har hjulpet meg veldig fram. Vil også takke praksislærer og andre ansatte ved praksisskolen for interesse, imøtekommenhet og hjelpsomhet i arbeidet mitt. Særlig ønsker jeg å takke nærmeste familie som har vist interesse og støtte gjennom arbeidet, min gode venn Thorstein Slåen for nyttige og interessante samtaler om emnet samt stor oppmuntring underveis og til slutt min kjæreste Rosemarie Rustad som er mitt livs største støttespiller.

B. Oversikt over bilder, figurer og tabeller.

s.2: Illustrasjonsfoto: Gustav P. Jensen, Dagsavisen/ANB lokalisert på:

<http://www.firda.no/nyhende/article7097037.ece>

s.3: Illustrasjonsfoto: iStockphoto. Lokalisert på:

<http://www.forskning.no/artikler/2013/januar/345850>

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valgt tema, kort beskrivelse av fagområdet og problemstilling

Som tidligere mobbeoffer så har mine opplevelser vært med på å påvirke hvordan jeg har blitt til den personen jeg er i dag, og dette er en av hovedgrunnene til at jeg har valgt lærerutdanningen (se vedlegg). Jeg ønsker å gjøre mitt beste for å forebygge mobbing for skoleelevene jeg kommer til å møte ute i yrket, derfor er det et viktig emne for meg å fordype meg mer i og det vil være interessant og givende for meg å utføre denne oppgaven.

Mobbing et høyaktuelt tema i skolen. NTNU kom senest i januar 2014 ut med en fersk analyse av en elevundersøkelse fra 2013 som gikk ut på mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen. Denne rapporten viser da at mobbingen fortsatt er et høyaktuelt tema i skolen i dag.

Når det gjelder fagområdet så vil jeg gjennom dette bruke teori om mobbing, samt pedagogisk teori om forebygging av mobbing. Mine egne erfaringer vil også i tillegg til teori og intervjuer danne et bakgrunnsteppe for drøftingen min. Jeg vil fokusere på generelle kunnskaper om hva mobbing er, hva forskning sier om mobbing og hvordan det kan utarte seg og hvem mobberne og mobbeofrene er. På bakgrunn av dette vil jeg finne ulike måter en lærer kan jobbe forebyggende mot mobbing på i en klasse.

I denne oppgaven kunne jeg ha valgt å gå inn på temaer som digital mobbing og samarbeid mellom skolen og hjemmet i arbeidet mot mobbing. På grunn av oppgavens omfang og begrensninger, så har jeg vurdert at dette vil gjøre at oppgaven blir for lang. Derfor har jeg kun valgt å fokusere på hva som er viktig for en lærer å tenke på når en jobber med forebygging av mobbing i en klasse, i skoletiden.

Basert på intervjuer og teori jeg har funnet i løpet av arbeidet, har jeg utarbeidet følgende problemstilling for oppgaven:

”Hvordan kan en lærer forebygge mobbing i en klasse på barnetrinnet?”

1.2 Aktualisering av tematikken

Mobbing er et lovbrudd. I opplæringsloven § 1–1 siste ledd, i formålsparagrafen for skolen står ” ... Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast”(Utdanningsdirektoratet). Det står også i opplæringsloven i kapittel 9a, som omhandler elevenes læringsmiljø at : ”Alle elevar i grunnskolen og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring”(ibid.). Mobbing berører mange og er et stort problem i samfunnet. ”I Norge våkner omtrent 60.000 barn og unge hver morgen til angsten for å bli mobbet” (Roland, 2007, s. 27). Dette vet vi beregnet fra svar på anonyme spørreskjemaer. Når elevene har muligheten til å svare anonymt, så antas det at det kommer ærlige svar. På begynnelsen av 1970-tallet gjorde Dan Olweus den aller første vitenskapelige undersøkelsen av mobbing. Resultatene er presentert i boka ”Hakkekyllinger og skolebøller” (1974). Undersøkelsen ble da gjort blant gutter i 12-14 årsalderen i Stockholm-området. Ca. 5 % av guttene var skolebøller (mobbere) og tilsvarende ca. 5 % var hakkekyllinger (mobbeofre).

Disse undersøkelsene og omfanget har utviklet seg siden, og i 2013 kom det en ny elevundersøkelse. I 2014 gjorde NTNU en analyse på denne. I følge analysen fra NTNU av elevundersøkelsen 2013 (om mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen) gjort av Christian Wendelborg, ser vi at det har vært en betydelig nedgang på de som sier de blir mobbet to til tre ganger i måneden eller mer fra 6,8 % i elevundersøkelsen av 2012, til 4,2 % i 2013. Kjønnsforskjeller er også mer eller mindre visket ut, i følge rapporten. Men er dette realistisk? Rapporten legger vekt på at det ikke er sikkert at dette betyr at det har vært en reel nedgang på de som blir mobbet. En ting er at det ikke hadde vært noen nedgang fra 2007 til 2012, som gjør at nedgangen fra 2012 til 2013 virker mer imponerende, men det kan også virke som at det kan være metodiske årsaker når det gjelder hvordan undersøkelsene er satt opp. Blant annet står det i rapporten at det er stilt spørsmål om ulike krenkelser før spørsmålet om mobbing i elevundersøkelsen av 2013. ”Dette kan medføre at spørsmålet har blitt satt i en sammenheng som kan ha innvirkning på hvordan elevene forholder seg til spørsmålet”(Wendelborg, C, 2014). Videre påpekes det også at elever muligens knytter mobbebegrepet til det mer fysiske (direkte krenkelser) og ikke til det mer indirekte; som å bli utestengt, gjort narr av, baksnakket osv. Dette kan fortelle oss at elevene kan ha skilt mellom mobbing og krenkelser, og ikke opplever de ulike formene for indirekte krenkelser som

mobbing, dette kan forklare hvorfor undersøkelsen viser at det er flere som opplever krenkelse enn mobbing. En annen forklaring til dette kan være at dersom elever rapporterer om systematiske krenkelser, så kan man tolke dette som mobbing. Ergo kan dette tyde på at mobbefrekvensen er langt høyere enn det som kommer frem av undersøkelsen. Dette viser altså at mobbing er et høyaktuelt tema og lærerne har et stort ansvar når det gjelder dette. Eidhamar, Leer-Salvesen og Hølen (2010) skriver at:

Det sier seg selv at mobbingen er svært vond og vanskelig mens den står på. Den kan også oppleves traumatisk. Forskning viser dessuten at elever som blir mobbet, vil kunne slite med skader for resten av livet. Å forhindre mobbing er derfor et viktig yrkesetisk ansvar for alle lærere (s. 217).

1.3 Oppbygning

I denne oppgaven jobber jeg meg gjennom problemstillingen “Hvordan kan en lærer forebygge mobbing i en klasse?”. Først presenterer jeg et utvalg teori om mobbing etterfulgt av pedagogisk teori om forebygging av mobbing. Deretter presenterer jeg funn av intervjuer jeg har gjort av elever og lærer. Så kommer en drøftingsdel der jeg drøfter intervjuene i lys av teori. Her kommer jeg frem til at elevintervjuene forklarer godt hva mobbing er og hvor alvorlig tema det er, lærerintervjuet forklarer godt hva en må tenke på i forebyggingsarbeidet mot mobbing.

2. Metode

Jeg har valgt å ha en empirisk oppgave med en kvalitativ tilnærming da jeg har brukt strukturerte intervjuer av et utvalg elever og lærer. På bakgrunn av de funnene jeg gjorde gjennom intervjuene, gjorde jeg en drøfting av dette i lys av den teorien jeg har funnet. Basert på dette ville jeg prøve å finne ut hvordan en lærer kan forebygge mobbing i en klasse på barnetrinnet.

I denne oppgaveprosessen fant jeg frem aktuelle teorier og teoretikere om mobbing. Jeg jobbet med å finne definisjon på mobbing og hvem mobberne og mobbeofrene er. Etter det undersøkte jeg pedagogisk teori om ulike metoder læreren kan bruke for å kunne forebygge mobbing i en klasse, samt antimobbeprogrammer. Deretter gjennomførte jeg intervju med både elever og lærere. Jeg ville finne ut hvilke tanker de gjorde seg om mobbing, hvordan mobbing kunne forebygges og om de eventuelt hadde noen erfaringer på området.

2.1 Beskrivelse av metode – kvalitative forskningsintervju

Jeg har valgt å ha en kvalitativ tilnærming på intervjuene fordi jeg er opptatt av å få frem elevers og læreres egne ord. Når jeg har valgt et så menneskelig og virkelighetsnært tema som mobbing, føler jeg det er viktigere å høre elevers og læreres egne ord for å komme mer i dybden på det. ”Informantene formulerer svarene med egne ord. Forskeren har mindre innvirkning på hvordan informanten har forstått spørsmålene. Forskeren får derfor mer utfyllende svar enn ved prekodede spørreskjemaer” (Christoffersen og Johannessen, 2012, s.79). Jeg valgte å bruke strukturerte intervjuer med åpne spørsmål, for da kunne jeg få frem hva de ulike personene svarte på de samme spørsmålene. For å få til dette tydelig, valgte jeg å ta i bruk standardiserte spørsmål. Christoffersen og Johannessen (2012) skriver at:

Det er flere fordeler med standardisering: Hvis det er flere intervjuere, kan det være en fordel at alle informantene får samme spørsmål. Alle intervjuere og intervjusituasjoner er forskjellige, og det kan bli vanskelig å systematisere svarene i ettertid hvis det ikke er noen form for standardisering. Standardiserte svar kan sammenlignes (s. 79).

2.2 Utvalg av informanter

Jeg valgte ut de informantene til disse intervjuene ut i fra en kriteriebasert utvelgelse. Jeg ville ha informanter av hvert kjønn, og basert på hvilke elever i klassen som snakket lite og som snakket mye. Dette gjorde jeg for å få en viss variasjon mellom hvilke svar jeg fikk fra forskjellige personligheter og kjønn. ”Ved kvalitative intervjuer velges informantene ut ved strategisk utvelgelse. Forskeren må tenke igjennom hvilken målgruppe som må delta for at han skal få samlet nødvendige data..” (Christoffersen og Johannessen, 2012, s. 50).

2.3 Undersøkelsens setting og beskrivelse av datainnsamlingsprosessen

Jeg gjennomførte intervjuene i en 4.klasse på en stor skole lokalisert på Østlandet. Intervjuene ble gjort i klasserommet under en undervisningstime. Jeg hadde skrevet ned spørsmålene på forhånd, slik at alle de elevene jeg intervjuet fikk svare på de samme spørsmålene. Jeg passet på å stille åpne spørsmål, slik at de fikk bruke egne ord og forklaringer. Da jeg intervjuet læreren så gjorde jeg dette på samme praksisskole, da med litt andre spørsmål som var mer rettet til lærerens perspektiv. Disse stilte jeg også åpne. Jeg valgte å ikke benytte meg av lydopptak og skrev ned svarene fortløpende på datamaskin. Intervjuene med elevene gjorde jeg i løpet av en arbeidsøkt hvor jeg tok ut én og én til et annet rom. Jeg brukte ca. 5-10 minutter pr elev.

2.4 Validitet i forhold til datainnsamlingen

”Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten” (Johannesen, Tuft og Christoffersen, 2010, s. 230). Da jeg utførte mine intervjuer hadde jeg i bakhodet at dette ikke helt gav et reelt bilde av virkeligheten, siden de ikke kan representere alle elever og lærere. Dette kan være et moment som har en sterk påvirkningskraft på validiteten i svarene. Ved at jeg intervjuet fire forskjellige elever og en lærer med flere års erfaring, så gav det meg likevel svar som jeg kunne bruke i sammenheng med teorier om mobbing.

2.5 Etisk drøfting

Jeg valgte å anonymisere informantene i intervjuene, bortsett fra at jeg skrev ned kjønn, alder, elev/lærer. Dette ble de også informert om i forkant. Dette har jeg gjort for at det ikke skal være mulig å kunne oppspore informantene. ”Det må ikke formidles informasjon som kan tilbakeføres til enkeltpersoner. De som deltar i en undersøkelse, skal kunne delta i forvisning om at det ikke kommer ut informasjon som kan tilbakeføres til dem”

(Christoffersen og Johannessen, 2012, s. 46).

3. Teori

3.1 Hva er mobbing?

3.1.1 Dan Olweus

Dan Olweus definerer mobbing slik: ”En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer”(Olweus, 1992, s. 17). Videre utdyper Olweus at en negativ handling er når ubehag eller skade blir, eller forsøkt å bli påført en annen person med hensikt. Disse kan bli påført på ulike måter. De kan bli påført verbalt, som når stygge ting blir sagt til en annen person som ikke liker det han eller hun hører, både ved hjelp av trussel eller håning. Negative handlinger blir også påført ved fysisk kontakt. Dette skjer ved at offeret blir påført fysisk skade mot sin vilje ved hjelp av for eksempel sparring, skubbing, slag og å bli holdt fast. Negative handlinger trenger ikke nødvendigvis å bli påført fysisk eller verbalt, men ved å vise stygge gester, bli vendt ryggen til, gjøre ubehagelig ting som offeret opplever som sårende.

For at det skal kalles for mobbing, må det være en slags form for en ubalanse i styrkeforholdet mellom mobberen/mobberne og mobbeofferet/mobbeofrene (Olweus, 1992, s. 18). Den/de som blir mobbet er ofte hjelpeløse mot mobberen/mobberne, og er ikke så flinke til å forsvare seg.

Vi skiller mellom direkte og indirekte mobbing (ibid). Direkte mobbing er det som er mest synlig. Dette dreier seg om angrep på offeret som er åpne, ved for eksempel et slag, hånsord så alle hører det, eller som henvender seg direkte til mobbeofferet i den hensikt at offeret skal oppfatte mobbingen. Indirekte mobbing er en mindre synlig type mobbing, som gjør det viktigere å være mer oppmerksom på. Dette kan dreie seg om utfrysning og utestengning, baksnakking og all form for mobbing som ikke rammer offeret direkte.

Olweus sin definisjon av mobbing forteller at det både kan bli utført av en gruppe og/eller av en enkeltperson. Dette er til forskjell fra Peter-Paul Heinemanns forståelse av hva mobbing er: ”Han mente at mobbing per definisjon er en gruppehandling, som jo også er det ordet mobb peker mot” (Roland, 2007, s. 23).

3.1.2 Peter-Paul Heinemann

I følge Heinemanns teori om mobbing, kategoriseres eleven i to former: plager og mobbeofre. Det at Heinemann kun inkluderer disse to kategoriene, gjør det at det hele får et smalt fokus. Fordelen med dette er at detaljene i det avgrensede området blir mer tydelig å forske på. Det som er ulempen er at en ser ikke disse to kategoriene i et større bilde.

”Ulempen med dette smale fokuset kan være at plager og mobbeoffer blir framstilt i et sosialt vakuum, altså uten forbindelser til andre forhold” (Roland, 2007, s. 63). Olweus gjorde noe liknende da han skrev boka ”*Hakkekyllinger og skolebøller*”. Da er hakkekyllingene mobbeofrene og skolebøllene er plagerne. Plagerne og mobbeofrene blir beskrevet på følgende måte av Heinemann som sier at plagerne er, i følge Roland (2007):

..helt vanlige personer, som tilfeldigvis blir forstyrret og frustrert. Dermed skapes det aggresjon, og denne rettes til kilden mot frustrasjonen. Etterpå vil plagerne vende tilbake til vanlige aktiviteter, og sannsynligheten for at de vil plage noen i morgen, er like stor eller liten som den er for andre (s. 64).

Dette viser at det ikke er noen spesielle kjennetegn på plagerne. Det sier han ikke om mobbeofrene som, til motsetning til teorien om plagerne, faktisk har et strukturelement.

”Mobbeofrene har et avvik i utseende eller adferd som irriterer andre. Det er altså ikke helt tilfeldig hvem som utsettes for mobbing” (ibid.).

Heinemann har kommet frem til at mobbing består av tre hovedformer; fysisk mobbing, verbale virkemidler og utfrysning (Roland, 2007, s. 24). Fysisk mobbing vil si skubbing, spark, holding med tvang osv. Heinemann legger mest vekt på den fysiske mobbingen. Dette er den mest synlige formen for mobbing, og også den som synes mest dramatisk. Her bruker plagerne spark, slag, holding og andre fysiske virkemidler. Roland referer til Smith et al. (1999) i boka ”*Mobbingens psykologi*” (s. 24) at den hyppigste formen for mobbing blant både jenter og gutter, er verbale virkemidler. Dette skjer ofte ved at mobbeofferet blir karakterisert på en negativ måte. Dette har særlig stor negativ effekt på mobbeofferet dersom bemerkningene er morsomme, og at andre ler av det. Det at flere ler av en, gjør at det blir vanskelig å stå i mot. Dette kan gjøre at mobbeofferet føler seg mer alene og mindre verdt når han/hun blir ledd av, og ikke forsvart. Følelsen av at andre mener at det er riktig at en blir plaget ved at de ler og ikke griper inn, kan svi. Den tredje hovedformen, utfrysning, er mer vanlig blant jentene. Dette skjer som oftest ved at en person blir holdt utenfor et felleskap på en sårende måte.

Roland forteller at provokasjon er innvevd i alle disse tre formene for mobbing, og da særlig i den fysiske mobbingen og i de verbale virkemidlene (Roland, 1999, s. 25). Provokasjon vil si at en med vilje ønsker å få frem en reaksjon til en annen som kan utnyttes, ved å gjøre noe mot han eller henne. Den reaksjonen kan da provokatøren bruke til anklage mot offeret.

Innvevd i alle de tre formene for mobbing, finner vi også trusler. Da formidler mobberen/mobberne på en direkte eller indirekte måte at de skal komme tilbake. Da føler offeret seg utrygg, og mobbingen får da et mer psykisk preg.

Roland har på bakgrunn av teoriene til Olweus og Heinemann, kommet frem til denne definisjonen på mobbing: ”Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen” (Roland, 2007, s. 25).

3.1.3 Mobbere

Eidhamar m.fl (2010) skriver at Dan Olweus definerer mobberne slik:

.. har et behov for å dominere andre og hevde seg selv. Han er gjerne aggressiv og aksepterer bruk av vold i større grad enn gjennomsnittsbarnet. Dessuten har han liten evne og vilje til å vise empati og leve seg inn i offerets situasjon (s. 218).

Mobberne har også tendenser til å ha mangel på empati, ikke bli stoppet med klare grenser fra foreldrene og derfor tror at alt de gjør er akseptabelt. I tillegg kan de bli straffet for sine handlinger med vold, som igjen vil føre til en sterkere aggresjon.

Mobberne er ofte ikke alene, de har også medhjelpere. Helle Høiby definerer de såkalte medløperne slik: ”Medløperne, som ikke selv tar initiativet til mobbing, men som følger etter mobberen, er passive mobbere”(Høiby, 2002, s. 31). Dette er de som er utenfor selve mobbingen, men som passivt følger med og ikke gjør noe med det. Ofte synes de synd på mobbeofferet, men er redde for å bli et offer selv og derfor forholder de seg passive.

I skoleklassesammenheng forteller Høiby også om det tause flertall, som er de i en klasse som regelmessig er tilskuere til mobbing, men som forholder seg passive i frykt for å bli utsatt selv.

Vi som voksne har altså et ansvar for å lære mobberne hvordan de skal være sammen med de andre, og jobbe for at de negative handlingene deres skal forsvinne. Da er det viktig å skille mellom aktøren og handlingene. Mobberer må være bevisst på at vi som voksne er deres allierte og at vi sammen skal jobbe mot de negative og uønskede handlingene. Man skal altså ikke fordømme synderen, men selve synden. På den måten kan vi få mobberer ut av den onde sirkelen, slik at vi kan spille på lag.

3.1.4 Mobbeofre

Olweus deler mobbeofrene inn i to hovedkategorier: det passive og det provoserende mobbeofferet. Det passive mobbeofferet har ofte et lavt selvbilde, tar lett til tårene og føler seg mislykket. De er ensomme og har vanskeligheter med å få seg venner og knytte relasjoner (Olweus, 1992, s. 35). Det provoserende mobbeofferet er de som har et vesen og en adferd som vekker irritasjon og provoserer andre. Det kan være en person som blir lett sint og har lett for å provosere andre. Det er ofte den type mobbeoffer mange ser på som noen som ikke trenger noe særlig støtte, og mener at de kan for at de blir mobbet selv (Olweus, 1992, s. 34).

Mobbeofrene er ofte de som virker mer usikre og engstelige enn andre. De fremstår som regel forsiktige, følsommere og stillere enn de fleste. De har som regel lav popularitet, er lite attraktive og har ikke mange å leke med. Som regel er ikke mobbeofrene med i det store fellesskapet, som gir lav trygghetsfølelse og tilhørighet for dem. ”Om man blir utestengt fra det sosiale, går man glipp av verdifulle psykososiale erfaringer man får i lek og samspill med jevnaldrende” (Nasjonalt digitalt læringsarena). Dette kan få alvorlige konsekvenser for mobbeofferet som at de føler på et ubehag i sosiale sammenhenger og får et redusert selvbilde.

Mobbing er skadelig. Et mobbeoffer kan bli påvirket for livet av de negative handlingene en blir utsatt for. Det kan bryte ned selvfølelsen og forandre livet totalt. Da har mobberne på en måte vunnet, fordi mobbeofferet vil fremstå som engstelig, sårbar og mislykket. ”Det som gjør mobbing så skadelig, er at mobbeofrene etter hvert får det samme synet på seg selv som de hver dag møter hos mobberne, for eksempel at de er uønskede, mislykkede, stygge og dumme” (Høiby, 2001, s. 28).

3.2 Pedagogisk teori om forebygging av mobbing i en klasse

3.2.1 Antimobbeprogrammer

Antimobbeprogrammer har som hensikt å gi skolen, lærerne og elevene kompetanse til å forstå og bekjempe mobbing. Antimobbeprogrammene Olweus og Zero er nasjonale programmer. Det vil si at overordnede skolemyndigheter anbefaler dem for bruk i skolen, at de er forsket på, prøvd ut og viser en god effekt. Olweus-programmet ble lansert i 2002 og er utviklet av professor Dan Olweus ved HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen.

Programmet fokuserer på at det skal være en god opplæring av instruktører og at læreren skal være en aktiv deltaker i programmet. Det er viktig i programmet å få frem at mobbing og den type overgrep ikke skal tolereres. Dette foregår også på den måten at elevene ser på filmer om mobbing og diskuterer det i etterkant. Det legges også opp til at klassen og læreren skal ha regelmessige samtaler om mobbing og liknende temaer. Dette legges også opp til spørreundersøkelser for å sjekke om arbeidet gir resultater. Zero-programmet er et annet program som er utarbeidet av Senter for atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger under ledelse av professor Einar Roland. Som Olweus-programmet, tar denne også med at instruktører skal opplæres og gjennomføre programmet i samarbeid med skoler der også elevene blir involvert i arbeidet. Programmene blir implementert litt forskjellig i skolene. Olweus-programmet vil bruke deltakere fra alle områder i skolen og har en lang implementeringsperiode på 1 ½ år. Zero-programmet tar utgangspunkt i eksisterende strukturer i skolen når det legger opp til ulike arbeidsmetoder i programmet. Begge deler har sine positive og negative sider, variert fra skole til skole og hvordan organisasjonen fungerer. Både Zero-programmet og Olweus-programmet har som hovedmål å stanse mobbingen, fordi mobbing er ødeleggende for barna og har mobbeofferet som hovedfokus.

”Der Olweus mener å kunne identifisere en personlighet preget av et sterkt selvbilde, mener Roland å identifisere et mulig svakt selvbilde som kompenseres gjennom å framstå som sterkt i handlingsøyeblikket”(Rørnes, 2007, s. 128). En mobber som defineres som en som har et svakt selvbilde, men ønsker å framstå som sterk for å kompensere for dette (som Rolands program definerer mobberen), vil nok få mer sympati enn den som Olweus forteller om. Olweus mener at en mobber har et veldig sterkt selvbilde. En mobber med lavt selvbilde vil nok være lettere å samarbeide med enn den andre typen i kampen mot å forebygge mobbing. Roland og Olweus er enige om at mobbingen er uakseptabel og kommer fra

mangelen på empati til mobberen. Derfor er det viktig at mobberen får en klar beskjed om at handlingen er uakseptabel. En skal dømme handlingen og ikke mobberen for at mobberen skal kunne forstå alvorret og spille på lag med læreren som vil stoppe mobbingen. ”Her er Roland og Olweus samstemte i forståelsen av det konfronterende møtet med mobberen; mobbingen skal ikke lønne seg”(Rørnes, 2007, s. 128). Olweus og Roland har en felles forståelse for mobbeofferet, og at han eller henne ofte ikke har høye tanker om seg selv, ofte ensomme og lite populære og attraktive samt at de er veldig følsomme (Rørnes, 2007, s. 129).

Begge programmene ønsker at mobbeofrene skal få hjelp til å bli beskyttet mot mobbingen og mobberne. De mener det er viktig for lærerne å holde et våkent øye, fordi mobbeofrene blir ofte mer tilbaketrukket og synes ikke så godt. Man bør ikke tenke at dette er to konkurrerende antimobbeprogrammer, men at de utfyller hverandre ganske godt. Hvilke programmer som blir valgt, varierer fra skole til skole og deres behov og økonomi.

3.2.2 Lærerarbeid mot mobbing

Relasjoner

Det er viktig at læreren opparbeider seg tillit i en klasse. Dette gir en god mulighet til å påvirke og opparbeider seg en autoritet til å lede klassen. For å få en slik tillit, er det viktig å bygge gode relasjoner til elevene. Med tillit i klassen er læreren i stand til å jobbe med at klassen kan få et godt faglig og sosialt klima. På denne måten kan en lærer forebygge mobbing i en klasse ved å etablere relasjoner, opparbeide seg tillit og lede klassen. ”I en velfungerende klasse er det gode relasjoner, klare rutiner og positive normer. Dette kan læreren bidra til å utvikle, og et slikt klima vil forebygge både mobbing og andre atferdsproblemer”(Roland og Vaaland, 1996, s. 19). Læreren må være i stand til å se alle elevene, uansett væremåte og personlighet. Dette vil elevene merke som noe positivt ved at han føler at en blir likt og satt pris på. Dette finner vi også ved filosofen Løgstrups etiske fordring, som handler om at enhver person har, til enhver tid, en liten flik av en annen persons liv i sin hånd (Løgstrup, 2012, s. 141). Dette betyr at det skal lite til for en person å gjøre dagen til en annen person litt bedre. Dette kan for eksempel gjøres ved at en kan gi et lite smil til en elev når han/hun har gjort noe bra, eller ved å vise at man bryr seg om eleven ved å vise interesse for han/henne. Eleven vil merke dette, og det vil være et godt grunnlag for å skape en god relasjon. ”I denne atmosfæren er det at dyktige lærere også stiller krav til sine elever (Roland og Vaaland, 1996, s. 19). Da vil elevene ha en god relasjon til læreren og stoler på han. Derfor vil de høre på de kravene som blir stilt av den læreren. Det er viktig at læreren etablerer en god relasjon til hvert barn i klassa. På den måten vil alle føle seg anerkjent og sett. Læreren respekt til elevene vil også påvirke resten av klassemiljøet. ”Barna vil etter hvert respektere hverandres forskjeller. Og respekten er en slags vaksinasjon mot mobbing”(Høiby, 2002, s. 37).

Læreren skal ikke bare bygge relasjonene mellom seg og elevene, men også elevene seg imellom. Når vennskap skal bygges mellom elevene så er det læreren som er den viktigste personen. ”Hvis elevene har hatt det godt i fellesskapet i klassen i mange år, vil det få betydning for selvtiliten deres” (Høiby, 2002, s. 36). Når en lærer er oppmerksom på dette og prioriterer å arbeide med å bygge opp vennskap og relasjoner i klassen, vil dette føre til at barna vil trives bedre på skolen. Dersom elevene ikke føler seg trygge på skolen og mistrives, så kan de ikke få et godt læringsmiljø heller. Derfor er det viktig at en lærer har kunnskapen om å bygge vennskap og gode relasjoner mellom elevene.

Rutiner

Undervisningssituasjonene bør være forutsigbare for elevene, derfor er det viktig at læreren innfører og terper på klare rutiner i klassen. Når klassen og undervisningen er godt organisert, vil alt fremstå kontrollert og oversiktlig. Dette er særlig viktig for at læreren ikke må kjempe om å få oppmerksomheten og mot uønsket atferd. Dersom læreren må bruke tid på å rope, kjefte og krangle med elevene, så er ikke det noe godt utgangspunkt til å få tillit og gode relasjoner med klassen. ”Klare rutiner gir gode arbeidsbetingelse og et vennligere klima, noe både lærer og elev tjener mye på” (Roland og Vaaland, 1996, s. 21).

Arbeidsmetoder i klassen

Det finnes mange ulike arbeidsmetoder som en lærer kan gjøre for å jobbe mot mobbing i klassen. Et eksempel er at elevene kan jobbe med det selv. De kan hente informasjon om mobbing i en bok, på internett osv. I etterkant av dette kan læreren ta en klassesamtale der de kan diskutere og snakke om dette i plenum. Når elevene har mer bakgrunnskunnskaper om emnet, vil de forhåpentligvis være mer aktive i diskusjonen og få mer læringsutbytte av det.

Inspeksjon i friminuttene fører til at elevene blir mer trygge ved at de vet at da er det en voksen person som er til stede. Det er ofte i friminuttene at den ”direkte” og mest synlige mobbingen foregår, og da er det en fordel at det finnes en lærer til stede som kan observere dette. ”Mesteparten av mobbingen foregår i friminuttene; men lærerens tilstedeværelse i skolegården kan hindre mobbing” (Roland og Vaaland, 1996, s. 29).

Dersom en lærer observerer mobbing, er det viktig at det blir slått ned på med en gang. Læreren må vise at han er tilstede og bryr seg om det som skjer. Elevene må vite at mobbing ikke er akseptabelt. ”Det signalet vi sender ut ved å handle, er avgjørende for om mobbingen får grobunn, eller om den blir stoppet” (Høiby, 2002, s. 34). Det er de voksne som har ansvaret i skolen for at det skal jobbes aktivt for å stoppe mobbingen. De voksnes innsats på skolen kan avgjøre om det blir lite eller mye mobbing i en klasse. Derfor er det viktig at lærerne kan jobbe med å forebygge mobbing, observere mobbing og er i stand til å slå ned på det dersom det skjer. Selv om det er viktig å slå ned på de negative atferdene som oppstår i klassen, er det minst like viktig å sette pris på og anerkjenne de positive handlingene. ”Mer ros, både i forbindelse med elevenes oppførsel mot andre og med deres skoleprestasjoner, kan forventes å ha gunstig effekt på det sosiale klimaet i klassen” (Olweus, 1992, s. 71). Det

er altså veldig viktig å ikke bare fokusere på at de aggressive elevene kan gjøre uønskede ting, men også se det gode de gjør og anerkjenne dem for det.

Læreren må alltid jobbe for at elevene skal føle at det er trygt å være i klassen, som er en forutsetning for at det skal være et godt læringsmiljø. Det er viktig at lavere klassetrinn lærer seg tidlig de verdiene som omhandler det å ha medfølelse og empati, siden dette er viktige verdier som forebygger mobbing.

Klasseregler

En lur måte for en lærer å jobbe for et godt sosialt klima i klassen på, er å etablere gode klasseregler. Dette vil være med på å gjøre elevene mer bevisste på hva som er tillatt og ikke tillatt i klassen, som kan være med på å forebygge mobbing og annen negativ atferd. Her er det lurt at læreren og elevene sammen lager disse reglene mot mobbing, og at de er enkle og konkrete. Det er lurt å få elevene til å delta aktivt inn i den prosessen når de skal lage slike regler, og at det oppnås et engasjement. ”Det er viktig å få elevene engasjert i en diskusjon av et slikt regelverk. På den måten kommer de til å oppleve større ansvar for at de selv og andre følger reglene” (Olweus, 1992, s. 69). Når de er ferdigskrevet, er det viktig at de ikke bare blir liggende i en skuff, men at det henges opp et sted der de er tydelige og godt synlige i klasserommet. Da kan elevene og læreren regelmessig henvende seg til disse reglene dersom noe oppstår i klassen.

Felles positive aktiviteter

For å jobbe for et godt klassemiljø, er det veldig fint å la de oppleve fine ting sammen. Ved å arrangere hyggelige tilstelninger og aktiviteter som klassefest, utflukt, lek, dansing så kan dette gjøre at elevene får gode relasjoner til hverandre og styrket samholdet i klassen. Men det er også viktig å være bevisst på at dette også kan ha negative innvirkninger. Olweus (1992) sier at:

Selv om formålet med slike aktiviteter er det aller beste, bør klassestyreren være bevisst at det kan ha motsatt effekt for visse elever. Å bli mobbet eller utfrosset i en slik situasjon kan oppleves som spesielt plagsomt, og det er derfor viktig på en taktfull måte å forsøke å få de utsatte elevene med i fellesskapet (s. 77).

4. Presentasjon av funn

For å belyse teorien jeg har funnet så intervjuet jeg en lærer og 4 elever. I intervjuene fokuserte jeg på å høre hvordan elever opplever mobbing og beskrive det med egne ord. Ville også finne ut hvordan de tenker at mobbing skal forebygges. I lærerintervjuet ville jeg få fram lærerens tanker om mobbing i skolen i dag, hvilke utfordringer som finnes og hva en lærer bør tenke på for å forebygge mobbing i en klasse.

4.1 Basert på elevintervju

Elevers syn på mobbing

Et grunnleggende trekk ved intervjuene er at elevene anser mobbing som en uting. En elev sa at mobbing er å si stygge ting til hverandre, en annen sa at det er når en aldri slutter å erte mens en tredje person sa at mobbing er når noen sier noe stygt som går utover hvordan en føler seg. En elev sa at mobbingen var: *”At veldig mange driver og ertes folk, og aldri slutter. Det er å mobbe”*. Elevene var samstemte i at mobbing ikke er greit og at det bør bli en slutt på det. En elev kom med dette utsagnet som viser hvor reflekterte og forståelsesfulle barn egentlig er: *”Det er ikke fint i det hele tatt å mobbe hverandre, livet skal være fint og ikke tankesvart”*.

Elevers erfaringer med mobbing og hva som bør gjøres

Den første eleven jeg spurte kunne ikke huske å ha opplevd mobbing på skolen, mens de andre har enten opplevd selv å bli mobbet eller observert at andre har blitt mobba, både fysisk og ved negative utsagn. En elev sa at når hun ble mobbet så satt hun bare ved pulten sin og kunne ikke følge med i timen, fordi hun bare tenkte på det vonde. En av dem jeg spurte hadde opplevd å bli mobba selv, men ikke så mye. Både av noen i klassen og andre på skolen. Eleven forteller at dette gjorde at hun ble lei seg, men det ordnet seg etter at hun sa fra til en lærer som gikk på inspeksjon. Det at denne eleven sa fra til en voksen, er noe som går igjen når jeg spør elevene om hvordan de kan bidra til å stoppe mobbing. Tre av de fire svarte at en skal si fra til en voksen, en av dem sa til og med at det burde vært en egen jobb for voksne å gå rundt for å oppdage mobbing.

Elevene mener at det læreren bør gjøre er å snakke med elevene i klassen om mobbing, og

hva det er. De synes at klassereglene de har er nyttige, da særlig stopp-regelen. En elev sier at hun mener at klassen burde jobbet oftere med mobbing og at alle burde lære hva mobbing egentlig er, for hun trodde ikke at alle skjønnte det: *”Jeg kjenner noen som har mobba andre; de visste ikke hva mobbing betydde; de gikk da i sjette klasse. Derfor er det viktig at man lærer hva mobbing er for noe, for kanskje mange ikke skjønner hva det egentlig er”*.

4.2 Basert på lærerintervju

Utfordringer

Mobbingen har forandret seg i takt med tiden, nå er den digitale mobbingen mer utbredt, og den er veldig vanskelig å oppdage og få oversikt over for en lærer. En åpenlyst ”ordmobbing” er mer mulig å få øye på, men det er læreren må være obs på at dette også kan foregå i det skjulte. Læreren forteller at det er viktig å oppdra foreldrene i nettvett og deres barns nettbruk, det er nyttig å ha dette på arenaer som for eksempel et foreldremøte.

Hvordan løse mobbing

Når mobbingen skal stoppes, så presiserer læreren at dersom et barn opplever å bli mobba, så skal det tas på alvor. Læreren forteller videre at først er det viktig å kartlegge situasjonen og finne ut hvilke parter som gjelder og komme til kjernen av konflikten. Saken må klart på bordet, eventuelle misforståelser må løses opp og det man må finne ut hvordan dette kan løses til det beste for begge parter. Det er viktig å avdekke mobbingen så tidlig som mulig: *”Det er viktig å avdekke mobbing så tidlig som mulig og gjøre noe med det; det er lettere å forebygge enn å reparere*. Da legges det en plan for å løse dette med en god oppfølging. Skolen hvor intervjuene ble gjennomført har en sosial-pedagogisk plan som lærerne og elevene bruker. Der er det godt beskrevet hva mobbing er og hvordan man skal jobbe mot mobbing. Der står det at personalet har ansvar for at alle henvendelser/mistanker blir tatt på alvor og behandlet på best mulig måte, samtidig som at sakene skal løses så raskt som mulig. Læreren forteller at man er ”blåøyd” dersom man tror at det ikke skjer mobbing i skolen, og at læreren må ha øynene åpne for det.

Forebygging av mobbing

Læreren mener at blant det viktigste en lærer kan gjøre for å forebygge mobbing i en klasse, er å opparbeide seg gode relasjoner til elevene, og dermed få tillit. En annen viktig del i arbeidet for å forebygge mobbing i en klasse, er å skape en god gruppe med trivsel, trygghet og rom for forskjeller. Læreren mener også at det viktigste som man kan gjøre i kampen mot mobbing, er det som blir gjort i skolehverdagen: *”Jeg har mer tro på det som blir jobbet med i skolen der virkeligheten er, enn store ord og plakater. Det daglige arbeidet blant elevene er det viktigste”*.

5. Drøfting og analysedel

5.1 Elevintervju i forhold til teori

Definisjonen av Roland på mobbing, som er basert på Olweus og Heinemanns teorier, lyder slik: ”Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen” (Roland, 2007, s. 23). Elevene som jeg intervjuet kom frem med denne forklaringen på hva mobbing er: ”*At veldig mange driver og erter folk, og aldri slutter. Det er å mobbe*”. Dette korresponderer med Rolands definisjon om mobbing som også tar for seg at mobbingen utføres over tid (aldri slutter) og elevene tar også med at det kan være at mange driver og erter folk. Den samme eleven forteller også at det kan være når noen: ”kommer hjem til hverandre og si de skal leke, sier stygge ord når hjemme når de er alene sammen”. Dette viser at eleven kjenner til at mobbing også retter seg mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen, som korresponderer med Rolands definisjon. Læreren forteller i intervjuet at det ofte er vanskelig å oppdage mobbing som foregår i det skjulte (som det den ene eleven forteller om) og at nettmobbingen har tatt en vanskelig og negativ utvikling. På bakgrunn av hendelsene fra min personlige historie om mine opplevelser som mobbeoffer (se vedlegg), så kan jeg karakterisere mine egne opplevelser ut fra denne definisjonen. Jeg ble påført ubehageligheter over lengre tid, både fysisk og sosialt.

En av elevene jeg intervjuet beskrev mobbing slik:

Hvis en for eksempel sier: du er slem, du har stygge klær og sier stygge ting om hvordan du er. Å si hvordan utseende ditt ser ut, at man slår og drar; hvis en i klassen ikke blir invitert med, blir det å holde han/hun ute og da blir man lei seg. Hadde ikke vært veldig snilt, hvis man mobber så mister man flere venner.

Her viser eleven også ulike måter en kan bli mobbet for, både verbal mobbing, fysisk mobbing og utfrysning. Eleven forteller ærlig og rett fram at om man blir mobbet så blir man lei seg. Eleven forteller også at hvis man mobber, så mister man flere venner. Dette viser at for mange elever så er ikke mobbing akseptert. De som mobbet meg benyttet seg av alle tre hovedformene av mobbing som Heinemann har kommet frem til; fysisk mobbing, verbale virkemidler og utfrysning (Roland, 2007, s. 24). Det var fysisk mobbing ved at jeg ble slått ned etter en provokasjon. Mobberen spyttet på meg og da kunne jeg ikke gjøre annet enn å

spytte tilbake. Da benyttet han seg av dette som grunn til å slå meg ned. Jeg ble mobbet verbalt ved at det ofte ble ropt ut skjellsord mot meg direkte og utfrysning ved at han som jeg en gang så på som min nærmeste vendte meg ryggen og holdt meg utenfor fellesskapet i vennegjengen. Mine erfaringer underbygger det elevene er opptatt når det gjelder mobbing, og når de beskriver at mobbing kommer i ulike former og at det er et stort problem i skolen.

5.2 Lærerintervju i forhold til teori

Læreren presiserer i intervjuet at om en elev opplever å bli mobba, så skal det tas på alvor. Hun forteller videre at en lærer er «blåøyd» dersom en tror at mobbing ikke forekommer. En skal alltid være på vakt. Høiby forteller om akkurat dette når hun skriver at ”Det signalet vi sender ut ved å handle, er avgjørende for om mobbingen får grobunn, eller om den blir stoppet”(Høiby, 2002, s. 34). Læreren forteller videre at det er viktig å kartlegge situasjonen når det er grunn til å tro at det er mobbing. Hun vil finne ut hvilke parter som er innblandet, hva det gjelder og komme til kjernen av saken. Eventuelle misforståelser må løses opp og det skal komme en løsning som skal være til det beste for begge parter. Når en skal forebygge mobbing i en klasse, så legger hun vekt på at en lærer bør opparbeide seg gode relasjoner til klassen, og dermed skape tillit. Dette stemmer godt overens med det Roland og Vaaland skriver om at læreren kan forebygge mobbing i en klasse ved å etablere relasjoner, rutiner, opparbeide seg tillit og lede klassen: ”I en velfungerende klasse er det gode relasjoner, klare rutiner og positive normer. Dette kan læreren bidra til å utvikle, og et slikt klima vil forebygge både mobbing og andre atferdsproblemer”(Roland og Vaaland, 1996, s. 19). Derfor er det viktig at læreren viser elevene at de blir sett, og at elevene legger merke til dette. Det danner et godt grunnlag for å skape en god relasjon.

Læreren forteller videre at det er veldig viktig å skape en god gruppe med trivsel, trygghet og rom for forskjellighet i klassen. Dette viser at læreren ikke kun skal opparbeide seg tillit og gode relasjoner til klassen, men elevene seg i mellom også. Dersom en lærer er oppmerksom på dette og prioriterer å bygge vennskap og relasjoner i klassen, vil det gjøre at elevene trives bedre på skolen og det vil forebygge mobbing. Høiby støtter dette med dette sitatet: ”Hvis elevene har hatt det godt i fellesskapet i klassen i mange år, vil det få betydning for selvtilliten deres”(Høiby, 2002, s. 36). Læreren forteller at hun har mer tro på det som blir jobbet med i skolen der virkeligheten er, enn store ord og plakater, og forteller da om ulike antimobbeprogrammer og kampanjer. Hun mener at det daglige arbeidet sammen med

elevene er det viktigste når en skal forebygge mobbing. Dette for eksempel gjøres ved å ha tydelige klasseregler og dyrke positive aktiviteter med hverandre. Dette støtter Alberti-Espenes når det blir skrevet at det fort kan bli til at lærerne jobber for mekanisk og at alt ansvaret fort kan bli lagt over på programmene: "Ansvaret for relasjonene, for klasseledelsen løftes vekk fra lærerne. Lærerne blir instrumenter i arbeidet for å institusjonalisere ett eller flere program på skolen"(Alberti-Espenes, J, 2012, s. 43). Er skolen avhengig av et omfattende program for å forhindre mobbing? Da kan man spørre seg om man i det hele tatt trenger gode fagfolk i skolen, når man likevel skal følge et program fra punkt til prikke. Det kan fort bli til at lærerne jobber for mekanisk og at ansvaret fort blir lagt over på programmene.

Dette forteller også viktigheten av at læreren sitt fokus på å bruke sin klasseledelse til å skape relasjoner i klassen, ikke blir forsømt. Det at en lærer skal ha et forebyggende arbeid mot mobbing ved å etablere tillit og gode relasjoner, støtter læreren jeg intervjuet med dette utsagnet: *"..det er bedre å forebygge enn å reparere "*.

6. Konklusjon

For å forebygge mobbing i en klasse, så er det viktig at læreren er bevisst på å bygge relasjoner til elevene. Læreren må da være i stand til å se eleven, uansett væremåte og personlighet. Ved å vise eleven interesse og at elevene ser dette, gjør at det skapes en god relasjon mellom en lærer og elev, dermed skapes det tillit. Det er også viktig at læreren sørger for å etablere gode relasjoner mellom elevene og gode rutiner i klassen. Da sikres et godt klasseklima. Det er grunnleggende viktig å skape en god gruppe med trivsel, trygghet og rom for forskjeller. Dette kan gjøres ved at elevene kan ha felles positive aktiviteter, lære å gi skryt til hverandre og trekke frem det positive ved hverandre. ”Barna vil etter hvert respektere hverandres forskjeller. Og respekten er en slags vaksinasjon mot mobbing” (Høiby, 2007, s. 37). Det er viktig at lavere klassetrinn lærer seg tidlig de verdiene som omhandler det å ha medfølelse og empati, siden dette er viktige verdier som forebygger mobbing. Dette støtter læreren i intervjuet ved at hun mener at: *”Det er bedre å forebygge enn å reparere”*.

Antimobbeprogrammer som Olweus og Zero kan gi resultater, men det er viktig at det ikke gjør at lærerne får en mekanisk rolle i forhold til programmene, og glemmer det daglige arbeidet blant elevene. Dette støtter læreren i lærerintervjuet: *”Jeg har mer tro på det som blir jobbet med i skolen der virkeligheten er, enn store ord og plakater. Det daglige arbeidet blant elevene er det viktigste”*.

En elev sa i intervjuet at når hun ble mobbet så satt hun bare ved pulten sin og kunne ikke følge med i timen, fordi hun bare tenkte på det vonde. Dersom elevene ikke føler seg trygge på skolen og mistrives, så kan de ikke få et godt læringsmiljø heller. Dette viser at mobbing i stor grad går utover læringen til elever.

En av elevene i intervjuet sa at hun ønsket at det burde vært snakket og jobbet mer om og med mobbing i skolen, fordi hun mente at det ikke var alle som skjønnte hva mobbing innebærer. Dette viser at hyppigheten av temaet i ”mobbing” i skolen kan være for lav, og at det burde vært prioritert mer plass i undervisningen.

Mobbing er et alvorlig problem i skolen, det er et viktig og høyaktuelt tema (som også rapporten fra NTNU viser) som må forfølges videre. Ikke bare for å sikre læringsmiljøet og det faglige utbyttet til elevene av skolen, men også selve livet til elevene.

”Det er ikke fint i det hele tatt å mobbe hverandre, livet skal være fint og ikke tankesvart”.

7. Litteraturliste

Alberti-Espenes, J. (2012). *Krenkelse i skolen – mobbingens bakteppe*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Christoffersen, L og Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene* (1.utg.). Oslo: Abstrakt Forlag.

Eidhamar, L.E, Salvesen, P.L, Holen, V. (2010). *Den Andre: Etikk og filosofi i skolen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Høiby, H. (2002). *Mobbing kan stoppes!* Bergen: Fagbokforlaget.

Johannessen, A, Tuft, P.A, Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4.utg.). Oslo: Abstrakt Forlag

Løgstrup, K. E (2012). *Den etiske fordringen* (4.utg.). Århus: Forlaget Klim

Nasjonalt digitalt læringsarena. Lokalisert på <http://ndla.no/nb/node/18991>)

Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen: Hva vi vet og hva vi kan gjøre* (1.utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Roland, E. (2007). *Mobbingens psykologi: Hva kan skolen gjøre?*. Oslo: Universitetsforlaget.

Roland, E og Vaaland, G.S. (1996). *Mobbing i skolen – en lærerveiledning*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

Rørnes, K. (2007). *Det motstandsdyktige "mobbeviruset"*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Sandsleth, G. (2007). *Mobbing: Forstå, bekjempe og forebygge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Utdanningsdirektoratet. *Arbeid mot mobbing – veileder for ansatte og ledere i grunnskolen*.

Lokalisert på:

http://www.udir.no/Upload/Laringsmiljo/5/Arbeid_mot_mobbing_veileder_bm.pdf?epslanguage=no

Wendelborg, C. (2014). *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen: analyse av elevundersøkelsen 2013*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Lokalisert på : <http://www.udir.no/PageFiles/80366/Mobbing%20krenkelser%20og%20arbeidsro%20i%20skolen.pdf?epslanguage=no>

8. Vedlegg

8.1 Lærerintervju

1. Hva kan du fortelle om noe av det du har observert av mobbing i skolen, i løpet av din tid som lærer?

Svar: Gjennom min tid som lærer så har mobbingen forandret seg mye, verbal og fysisk. Nå er det mest på sosiale medier på nettet og på mobil osv. Dette gjør det enda vanskeligere å oppdage, enn såkalt ”ordmobbing” som foregår åpenlyst. Men det betyr ikke at ”ordmobbing” er enkelt å oppdage, for det kan også være skjult for de voksne. En voksen lærer som er på inspeksjon for eksempel kan ha vanskeligheter med å oppdage dette, siden elevene kan ha ulike måter å utføre dette på i det skjulte. Heldigvis har jeg ikke opplevd noen graverende forhold, men oppdaget ting som jeg føler er viktig å forebygge.

2. Hvordan går du frem for å stoppe mobbing?

Svar: Jeg synes at hvis et barn opplever å bli mobba, så skal det tas på alvor! Jeg vil først finne ut hvem dette gjelder; hvem er offer og mobber, altså hvilke parter finnes. Jeg synes det er greit å snakke med barna først, men ofte når det er foreldre som ringer og sier at barna sine føler at de blir mobba; da blir det foreldre først. Det jeg synes er viktig å tenke på når man skal koble inn de voksne, er at begge parter må høres! Da gjelder det å få saken på bordet, klargjøre situasjonen, finne eventuelle misforståelser og redegjøre for hva som kan bli bedre og hvordan løse dette. Målet er å bedre det for begge parter.

Når læreren snakker med barna som det gjelder, er det viktig å gå til bunns i kjernen av konflikten. Det er viktig å avdekke mobbing så tidlig som mulig og gjøre noe med det; det er lettere å forebygge enn å reparere. Deretter legge en plan hvordan de vil ha det fremover for så å snakke med partene i ettertid. Da følges de opp og vi finner ut om det har fungert og blitt bedre.

3. Hva er de største utfordringene?

Svar: Nettmobbinga føler jeg blir vanskeligere å håndtere, fordi det er vanskeligere å få oversikten over det, og det foregår for det meste på fritiden og i hjemmet. Men det finnes jo lærere som kan melde seg inn i ulike forum hvor det kan skje, og være deltager. Det er minst like viktig å oppdra foreldrene i nettvett og barns nettbruk.

4. Har skolen en handlingsplan / rutiner ved mobbing som du har fulgt?

Svar: Vi har en sosial-pedagogisk plan som vi bruker. Jeg mener det er bedre å forebygge mobbing enn å gjøre noe etter det har skjedd. Hvis mobbing gjelder konflikt; må man avklare hva som er problemet for begge parter; lytte og stille avklarende spørsmål for å prøve å nøste opp det som har skjedd. Så kommer vi frem til løsninger der vi kan hjelpe hverandre. Neste steg er at de ulike løsningene blir drøftet og vi finner ut av en løsning som vi skal prøve ut fra da. Siste steget er oppfølgingen, der vi finner ut om det har hatt noen effekt. Jeg har mer tro på det som blir jobbet med i skolen der virkeligheten er, enn store ord og plakater. Det daglige arbeidet i blant med elevene er det viktigste.

5. Hva tenker du om mobbing i skolen?

Svar: Er blåøyd hvis jeg tror det ikke skjer; prøver å ha åpne øyne; mobbing skjer også utenfor skolen; læreren kan gjøre mest med det som skjer i skolen og ikke så mye i hjemmet. Derfor er det viktig at foreldrene spiller på lag med lærerne og er bevisst på mobbing.

6. Hva mener du at kommende lærere bør tenke på når de skal ut i yrkeslivet, når det gjelder mobbing?

Svar: De må tenke mer på det med nettmobbing, og ha øyer og ører åpne; snakke mye med elever; jobbe med relasjoner til elevene og få tillit hos dem.

7. Hvordan kan en lærer forebygge mobbing i en klasse?

Svar: For å fatte meg i korthet så mener jeg at det å skape en god gruppe, trivsel i klassen, trygghet og jobbe for at elevene er bevisste på at det skal være rom for forskjellighet. Dette gjør vi fra første klasse ved at vi jobber med at vi ikke gjør noe ut av at andre er forskjellige. Vi jobber også med at elevene skal bli kjent med andre enn de som vanligvis blir valgt som bestevenner og lekevenner.

Vi har noen sosiale mål som er nedfelt i skolens sosial-pedagogiske plan. Dette er en god måte ved for eksempel å jobbe med empati på. Dette går vi ideelt gjennom dag for dag, men i hvert fall uke for uke. Vi har klasseregler som går på det sosiale, som for eksempel stopp-regelen, vi tar ansvar for hva vi sier og gjør mot hverandre. Vi har også egne klasseregler samt ordensreglement som gjelder for hele skolen.

Samarbeid med foreldre er veldig viktig; ha tillit og god relasjon til foreldregruppene. Vi som er voksne rundt elevene er voksne sammen, dette gjør at det blir sikkert for elevene. Foreldre kjenner best sine egne barn, derfor er det viktig med god kommunikasjon. Det er lettere å ta tak i ting på et lavere trinn, enn om det har eskalert etter mange år på skolen.

8.2 Elevintervju

1. Hva vil du si mobbing er?

Elev 1 svar: Hvis noen sier noe stygt om andre, synes ikke man skal si noe stygt om andre for eksempel hvordan de ser ut.

Elev 2 svar: At veldig mange driver og erter folk, og aldri slutter. Det er å mobbe. Ulike typer måter å mobbe på er å si stygge ord til hverandre, si det hver dag; komme hjem til hverandre å si at de skal leke, sier stygge ord hjemme når de er alene sammen.

Elev 3 svar: Det er hvis det er en person som mobber en, så går det utover hvordan en føler seg; hvis en sier noe stygt er det på en måte mobbing. Hvis en for eksempel sier ” du er slem, du har stygge klær” sier stygge ting om hvordan du er. Å si hvordan utseende ditt ser ut, at man slår og drar; hvis en i klassen ikke blir invitert med, blir det å holde han/hun ute og da blir man lei seg. Hadde ikke vært veldig snilt, hvis man mobber så mister man flere venner.

Elev 4: Mobbing det er når det blir sagt stygge ting, vet ikke helt mer

2. Har du opplevd mobbing? Fortell.

Elev 1 svar: Nei. Kan ikke huske å ha opplevd det på skolen.

Elev 2 svar: Jeg har sett noen bli mobba; de ble revet ned i bakken og sa stygge ord. Holdt fast. Eldre elever som mobba; 7.trinn; 2 stykker mobba 1 person, 5 stykker så på; 1 gikk og sa fra. Læreren kom ut og henta inn de to som ble mobba. Gikk bra med han som mobba, de 5 som stod rundt hjalp han til slutt. De fikk han med på å leke.

Elev 3 svar: Har ikke opplevd mobbing mot meg selv; men sett at noen blir kalt ” du er slem” og begynt å slå mot hverandre.

Elev 4 svar: Noen har mobba meg, men ikke så mye. Banne til meg, sagt stygge ting til meg, men ikke så ofte. Både noen i klassa heller andre i skolen. Blir litt lei meg, men sier fra til dem som er ute på inspeksjon.

3. Hva tenker du om mobbing i skolen?

Elev 1 svar: At det bør bli slutt på det. Vanskelig å vite hvordan man kan gjøre det slutt. Det må ha vært lenge siden vi har snakka om mobbing på skolen.

Elev 2 svar: Det er ikke fint i det hele tatt å mobbe hverandre, livet skal være fint og ikke tankesvart.

Elev 3 svar: At man ikke skal gjøre det. Fordi det kan gå utover en person, at man kan bli lei seg. Kan få dårlig selvtillit.

Elev 4 svar: Ikke bra. Det sårer andre og gjør folk lei seg, får dårlig selvtillit. Hvis jeg blir mobbet så sitter jeg bare ved pulten og følger ikke med i timen, tenker mye på det.

4. Hvordan kan DU bidra til å stoppe mobbing?

Elev 1 svar: Si fra til en voksen; hvis det var ute i friminuttet ville jeg gått til læreren, og sagt fra at noen mobba noen.

Elev 2 svar: Gått og sagt fra til en voksen; sagt fra direkte til mobberer at dette er ikke fint; dette skal du gjøre.

Elev 3 svar: Si fra til en voksen, ikke være med på mobbingen, det lønner seg ikke.

Elev 4 svar: Å ikke bry deg om det. Fordi det bare er noe tull, det er bare teit og barnslig.

5. Hva kan læreren gjøre for å forhindre at mobbing skjer i klassen?

Elev 1 svar: Snakke om det med elevene i klassen, hvis jeg har blitt mobba hadde jeg enten sagt det først til mamma og pappa eller læreren, eller den jeg var nærmest der jeg var.

Elev 2 svar: Vi kunne hatt en klasseregul og brukt den; Læreren kunne sagt fra til hele klassen at det er mobbing hvis det er. For t det ikke skulle bli mobbing mer; så kunne elever gått rundt å sett at det ikke blir mobbing. Synes vi skal passe på hverandre. Vil gjerne passe på det selv.

Elev 3 svar: Å snakke om det med elevene, å ha klasseregel. Jeg synes de klassereglene vi har er fine og nyttige. Vi har for eksempel fått bruk for stopp-regelen for noen ganger begynner noen å slåss, og da funker stopp-regelen. Noen ganger hører de ikke på det, men hører på det til slutt.

Elev 4 svar: Litt vanskelig å svare på, i "RLE" har vi snakka om mobbing. snakka om det å baksnakke folk; noen ganger, ikke så ofte. Synes vi skulle hatt oftere om mobbing, for da kan de andre lære om å ikke mobbe, men å skjønne det; jeg tror ikke at alle skjønner det. Hvis man mobber andre som kommer fra andre land, det er ikke så morsomt. Behøver ikke å mobbe hvilket land man har kommet fra og hva slags hår man har. Noen mobber meg for at jeg er liten. Jeg kjenner noen som har mobba noen andre; de visste ikke hva mobbing betydde; de gikk da i sjette klasse. Derfor er det viktig at man lærer hva mobbing er for noe, for kanskje mange ikke skjønner hva det egentlig er.

8.3 Personlig historie

Ved å ha den erfaringen og kunnskapen om hvordan mobbing kan påvirke et menneskes liv, tror jeg det vil gi meg en stor ressurs som lærer. Da er jeg i stand til å legge merke til ”symptomer” og se de elevene som sliter, og muligens være til hjelp for dem. For å vise hvorfor dette emnet er så viktig for meg, ønsker jeg å fortelle om mine egne opplevelser med mobbing, og hvordan dette har påvirket meg.

Jeg opplevde de fleste årene på barneskolen som gode og innholdsrike. Jeg hadde masse venner i klassen, flest av guttene. Jeg var en ivrig fotballspiller i friminuttene og var aktiv i timene. Jeg er eneste gutten i en søskenflokk på fire, med to eldre søstre som jeg vil betegne som særdeles skoleflinke. Ved å ha hatt dem som forbilder skolefaglig så ønsket jeg også å gjøre det bra på skolen. Når jeg kom så langt som til 7.klasse, ble det tydeligere forskjeller på de som var skoleflinke og de som ikke brydde seg så veldig om det skolefaglige. Jeg fortsatte som jeg hadde gjort, og tror nok at det ble sett litt ned på av de som var av de mer ”tøffe”.

Jeg merket meg mer og mer utover 7.klasse at slik jeg var, ikke passet helt med den ”kulturen” noen av guttene i klassen hadde. Jeg hadde litt særegne interesser, som for eksempel teater og musikk, dette året sluttet jeg også på fotball til fordel for å lære å spille fiolin på kulturskolen. Dette førte til diverse utestengninger i friminuttene og merkelige blikk i gangene. Etter leirskolen på våren i 7.klasse fikk jeg en knekk, og måtte gråtende fortelle om dette til mor og far. De støttet meg gjennom denne krisen, og forberedte meg godt mentalt på ungdomsskolen. Da skulle jeg få nye venner og jeg gledet meg veldig til å starte på blanke ark.

På ungdomsskolen fikk jeg en ganske god start der jeg etablerte et godt vennskap med en gutt i klassen. Vi hengte sammen ofte og hadde masse felles interesser. Når jeg er fra et lite tettsted i Gudbrandsdalen og alle barneskolene i kommunen skal samles på en ungdomsskole, er det ikke så rart at skolemiljøet bestod av personer med mange forskjellige interesser (Dette kan være annerledes på videregående der det som regel er flere med samme interesser som starter i samme klasse fordi det da er snakk om å velge linjer basert på interesser og spesialområder som for eksempel musikk, elektro, bygg, media, allmennfag osv). Med så mange forskjellige personligheter på samme sted, var det lett å bli den personen

som ofte skilte seg ut og som ”alle” skulle ha meninger om. Særlig det å være skoleflink og ha en god tone med lærerne ble ikke sett på som god status. Men jeg brydde meg ikke så veldig mye om de negative kommentarene jeg ofte måtte gjennomgå hver dag på skolen, fordi jeg visste jeg hadde gode venner som likte meg og som jeg følte meg bra sammen med. Og da var tross alt det viktigste.

I 10.klasse skjedde det store skillet som forandret livet mitt. Jeg måtte tåle mer og mer av ubehageligheter i skolen, og lærere syntes å være blinde for det som skjedde. Når jeg i en garderobe etter en gymtime opplever at en elev går forbi meg, for så å spytte meg rett opp i ansiktet, le og løpe, så ble jeg så sjokkert og forbanna at jeg ble helt paralyisert og stum. Jeg turte jo ikke å si fra eller ta igjen, for da følte jeg at jeg ville synke ned på deres nivå. Dette var litt på høsten. Mot juletider var det tradisjon at ungdomsskolen vår arrangerte en volleyballturnering der hele skolen skulle være delaktige. Dagen før hadde klassen min gymtime i hallen der vi hadde volleyball som øvelse. Dette var en time der vi hadde vikarlærer, og rammene var ganske løse. En av de elevene som tydelig viste meg ubehageligheter (som var den samme som spyttet på meg i garderoben tidligere denne høsten) ropte ”homo, homo, Lars-Magnus er homo” i hele hallen, og de fleste i klassen brydde seg ikke om dette, mens noen til og med trakk på smilebåndet og lo mot meg. Jeg prøvde å ignorere dette så mye som mulig, men kjente det boblet og brusset inni meg. Dette er da ikke riktig! Det at de bruker homo som skjellsord får stå på deres bekostning, for jeg synes det er lavmål i seg selv å bruke ”homo” som et nedverdiggende ord og vitner mer om deres sosiale intelligens. Selv om jeg prøvde å holde meg for god til å gjøre noe, så sprakk jeg etter hvert. Når denne eleven i klassen min kom mot meg på banen under kamp, ropte homo i ansiktet mitt og pekte finger, så klarte jeg ikke å la være å svare han. Jeg ba han å skjerpe seg og kutte ut med å være så barnslig. Da tok han tak i meg fysisk og dyttet meg i veggen, hvorpå han igjen spyttet meg midt i ansiktet. Jeg merket meg at det stod andre elever rundt og gliste, noen hadde til og med tatt frem videokamera. Det at de fleste andre elevene i klassen som var i hallen ikke så ut til å bry seg om det som skjedde gjorde et sårende inntrykk på meg, og jeg følte meg veldig alene. Jeg kunne ikke bare stå der som en skitten ting med spytt på og bli tråkket så ned, at jeg klarte ikke å la være å spytte tilbake på denne eleven. Da ble han så forbannet, sa at dette skulle jeg aldri gjøre mot han, og mer husker jeg ikke før jeg fikk et hardt knyttneveslag i magen og i ansiktet. Da var det en lærer som ropte ”Hva er det som skjer?” hvorpå alle elevene gikk til garderobene, og jeg satt gråtende igjen. Jeg ringte foreldrene mine, og pappa kom på skolen for å hente meg. Nå fikk de nok,

foreldene mine ville anmelde dette til politiet. Når pappa hentet meg i idrettshallen, fortalte jeg han delvis hva som hadde skjedd. Følelsen av skam, nedverdiggelse og sjokk gjorde at det var vanskelig å sette ord på alle følelsene og huske alt som hadde skjedd. Etter å ha snakket med rektor, følte jeg en enda større skuffelse og nedverdiggelse. Rektor sa at de kunne ikke gjøre annet enn at jeg bare måtte knipe igjen resten av skoleåret. Der og da tenkte jeg at det er vel slik det er, men nå i ettertid blir jeg bare mer og mer frustrert over hvor feige ledelsen på skolen var som ikke gjorde noe med dette. Heldigvis hadde jeg en kontaktlærer som tok grep om det som hadde skjedd, og utviste denne eleven som hadde slått meg. Han ble utvist de 3 siste dagene av skolehalvåret før jul, men det skjedde ikke mer. Jeg følte en form for glede for at jeg hadde noe støtte, men dette førte ikke akkurat til at neste halvåret ble bedre for meg.

Selv om det jeg opplevde i idrettshallen den dagen er noe av det fæleste jeg har opplevd i livet, så var det ikke så mye i forhold til det neste jeg opplevde. Jeg hadde som sagt en god kompis som jeg hadde ansett som min beste venn. Etter det som skjedde her så snudde han meg ryggen, og var iskald og fæl mot meg resten av skoleåret. Jeg følte meg veldig alene. Selv om siste året på ungdomsskolen var det verste året i mitt liv, så var det heldigvis ikke bare et helvete. Hadde andre vennskap som jeg satte pris på utenfor skolen, og livet var til å leve med sånn sett, men det følte aldri som et fullstendig godt liv når jeg hver dag måtte grue meg til å gå på skolen, og utsatte å komme på skolen til jeg absolutt måtte og holdt meg mest mulig inne i friminuttene for å la være å møte de andre elvene.

Nå i dag er jeg stolt av meg selv fordi jeg klarte å holde ut dette vårhalvåret på ungdomsskolen, og er utrolig glad for at jeg er kommet så langt som jeg har kommet i dag. Jeg føler dette har formet meg mye som den personen jeg er den dag i dag, og er glad for at jeg har vokst mye på disse opplevelsene. Jeg har lært å la det vonde som er i fortiden ligge der, og heller prøve å bli en bedre versjon av meg selv fremover. Når jeg nå har valgt å gå på lærerutdanning, er disse opplevelsene i ungdomstiden blitt en motivasjon. Jeg unner ingen å oppleve det som jeg har opplevd, og ønsker å bruke mine erfaringer til å se de elvene som ikke har det bra og prøve å være en lærer som kan hjelpe til, forebygge mobbing, og ikke minst gjøre en forskjell. Dette minner meg om en historie jeg så på TV en gang, der det var ei jente som gikk på stranden for å kaste sjøstjerner ut i havet. Da kom faren til jenta bort og sa ” Det er ikke noe vits å gjøre det der, du klarer ikke å redde alle uansett!” Da svarte jenta: ” Nei, jeg klarer ikke å redde alle, men for den ene jeg redder, vil det bety hele verden!”.

